

som forbigåelse af kollegiets medicinske sagkundskab påførte samfundet. Ikke overraskende fandt kollegiet, at dets indstillinger måtte og skulle følges, hvad ministeren jo ikke havde gjort. At kollegiets indstillinger også tidligere var blevet tilsidesat mange gange, berørte klagen naturligvis ikke men, tilføjer Niels Petersen:

„Det er imidlertid interessant (vedrørende klagen) at bemærke, i hvilken grad kollegiet betragtede sig som standsrepræsentation mere end som en offentlig myndighed ... (K)ollegiet følte sig som en uafhængig korporation, der vel røgtede et offentligt hverv, men ikke var integreret i det almindelige statsapparats hierarkiske og disciplinære system“ (p. 117).

Bag disse uenigheder lå på den ene side en selvsikker minister med en klar politisk opbakning og på den anden side et kollegium, der mente at besidde en uafhængig sagkundskab og deraf følgende særlige rettigheder (hvad der dog var omstridt, selv blandt læger), og som i øvrigt - og ikke mindst - politisk var i opposition til den nye regering. Med denne konstellation var udfaldet af konflikten faktisk givet på forhånd, og i marts 1907 nedlagde Sundhedskollegiets medlemmer deres poster. Var der nogen, som sagde Palle Juul Jensen?

Som nævnt afsluttes bogen med en Efterskrift af Helle Blomquist. Af særlig interesse er nok forskningsoversigten, der viser den mangfoldighed af perspektiver, der er anlagt på udforskningen af sundhedsvæsenets historie. Påfaldende er det imidlertid, at de politiske aspekter først på et sent tidspunkt har påkaldt sig den interesse, som de givetvis fortjener. Det er i virkeligheden alene Niels Petersen, der i sine arbejder har påpeget den grundlæggende konflikt mellem „sundhedsfaglige“, dvs. lægedominerede, institutio-

ner og det politiske system. Efterskriften slutter derfor (p. 246) med en fuldt berettiget *hommage* til denne forsker.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Michael Hertz, *Et ministerium finder sin form. Landbrugsministeriet 1896-1923*, København: G.E.C. Gad, 1996, 360 s., kr. 348,00.

Landbruget har som erhverv altid spillet en vigtig rolle økonomisk, politisk, socialt og kulturelt i Danmark, og det er derfor heller ikke overraskende, at Landbrugsministeriet var det første erhvervsministerium, der blev oprettet. Det er derfor også velvalgt, at Landbrugsministeriets 100 års-jubilæum i 1996 blandt andet blev markeret med et jubilæumsskrift, der behandler ministeriets oprettelse og første virke.

Der er tale om et omfattende forvaltningshistorisk værk, hvor arkivar Michael Hertz både ser på baggrunden for Landbrugsministeriets oprettelse og især det politiske spil, der førte til, at Indenrigsministeriet og Finansministeriet den 22. maj 1896 afgav deres kontorer for landvæsen, matrikulering og domæner og de tilhørende sagområder til det nyoprettede Landbrugsministerium, samt derefter perioden, hvori ministeriet finder sin form, frem til begyndelsen af 1920'erne.

Landbrugsministeriets oprettelse som resultat af den politiske kamp mellem Højre og Venstre i slutningen af forrige århundrede kommer klart frem. Landbrugsministeriet er i høj grad en politisk konstruktion drevet frem af stærke landbrugsinteresser i fælles erhvervshold-

som forbigåelse af kollegiets medicinske sagkundskab påførte samfundet. Ikke overraskende fandt kollegiet, at dets indstillinger måtte og skulle følges, hvad ministeren jo ikke havde gjort. At kollegiets indstillinger også tidligere var blevet tilsidesat mange gange, berørte klagen naturligvis ikke men, tilføjer Niels Petersen:

„Det er imidlertid interessant (vedrørende klagen) at bemærke, i hvilken grad kollegiet betragtede sig som standsrepræsentation mere end som en offentlig myndighed ... (K)ollegiet følte sig som en uafhængig korporation, der vel røgtede et offentligt hverv, men ikke var integreret i det almindelige statsapparats hierarkiske og disciplinære system“ (p. 117).

Bag disse uenigheder lå på den ene side en selvsikker minister med en klar politisk opbakning og på den anden side et kollegium, der mente at besidde en uafhængig sagkundskab og deraf følgende særlige rettigheder (hvad der dog var omstridt, selv blandt læger), og som i øvrigt - og ikke mindst - politisk var i opposition til den nye regering. Med denne konstellation var udfaldet af konflikten faktisk givet på forhånd, og i marts 1907 nedlagde Sundhedskollegiets medlemmer deres poster. Var der nogen, som sagde Palle Juul Jensen?

Som nævnt afsluttes bogen med en Efterskrift af Helle Blomquist. Af særlig interesse er nok forskningsoversigten, der viser den mangfoldighed af perspektiver, der er anlagt på udforskningen af sundhedsvæsenets historie. Påfaldende er det imidlertid, at de politiske aspekter først på et sent tidspunkt har påkaldt sig den interesse, som de givetvis fortjener. Det er i virkeligheden alene Niels Petersen, der i sine arbejder har påpeget den grundlæggende konflikt mellem „sundhedsfaglige“, dvs. lægedominerede, institutio-

ner og det politiske system. Efterskriften slutter derfor (p. 246) med en fuldt berettiget *hommage* til denne forsker.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Michael Hertz, *Et ministerium finder sin form. Landbrugsministeriet 1896-1923*, København: G.E.C. Gad, 1996, 360 s., kr. 348,00.

Landbruget har som erhverv altid spillet en vigtig rolle økonomisk, politisk, socialt og kulturelt i Danmark, og det er derfor heller ikke overraskende, at Landbrugsministeriet var det første erhvervsministerium, der blev oprettet. Det er derfor også velvalgt, at Landbrugsministeriets 100 års-jubilæum i 1996 blandt andet blev markeret med et jubilæumsskrift, der behandler ministeriets oprettelse og første virke.

Der er tale om et omfattende forvaltningshistorisk værk, hvor arkivar Michael Hertz både ser på baggrunden for Landbrugsministeriets oprettelse og især det politiske spil, der førte til, at Indenrigsministeriet og Finansministeriet den 22. maj 1896 afgav deres kontorer for landvæsen, matrikulering og domæner og de tilhørende sagområder til det nyoprettede Landbrugsministerium, samt derefter perioden, hvori ministeriet finder sin form, frem til begyndelsen af 1920'erne.

Landbrugsministeriets oprettelse som resultat af den politiske kamp mellem Højre og Venstre i slutningen af forrige århundrede kommer klart frem. Landbrugsministeriet er i høj grad en politisk konstruktion drevet frem af stærke landbrugsinteresser i fælles erhvervshold-

ninger og fælles løsninger, og det er da også karakteristisk, at den første landbrugsminister, Knud Sehested, opfattede sin rolle som erhvervets egen minister, erhvervets egen permanente, sagkyndige repræsentation i selve regeringen. Herved blev markeret det særlige forhold mellem Landbrugsministeriet og erhvervet selv, repræsenteret ved stærke interesseorganisationer, og Landbrugsministeriet blev derfor hurtigt mødt med forventninger om, at det skulle varetage landbrugets og landbrugsorganisationernes interesser.

Men ministeriet har også skullet være et redskab for skiftende regerings landbrugspolitik. Det har skullet tjene, hvad de politiske beslutningstagere mente var overordnede samfundsinteresser - og det er denne latente interessekonflikt, som forfatteren tager afsæt i i beskrivelsen af ministeriets oprettelse og første 30 års arbejde.

Selv om Landbrugsministeriet ikke blot ved dets oprettelse, men også i forbindelse med ministeriets arbejde nok mere end noget andet ministerium har været et instrument i et politisk spil - med erhvervets organisationer som meget aktive medspillere - er behandlingen af de første 30 års virksomhed først og fremmest set ud fra forvaltningens synsvinkel. Det er det departementale apparats reaktioner på ude fra og inde fra kommende initiativer og impulser, der blottlægges, og - hvor det er muligt - et forsøg på at spore ministerens personlige præg på departementets virksomhed.

Som forvaltningshistorie og som en fremstilling af grundpillerne i det danske embedsmandssystem og dansk forvaltningskultur leverer Michael Hertz et enestående og meget interessant stykke arbejde. Men den ene svaghed er, at det politiske spil i vid udstrækning fortøner sig i behandlingen af de departementale

procedurer og nye tiltag, og den anden svaghed er, at fremstillingen stopper lige der, hvor den begynder at blive politisk interessant for alvor - udviklingen i 1930'erne, introduktionen af den nye jordpolitik i slutningen af 1940'erne, udviklingen af reguleringspolitikken i 1950'erne, forholdet til de nye europæiske markedsdannelser, og hele ministeriets reorganisering i 1972/73 i forbindelse med Danmarks medlemskab af EU.

Der er naturligvis tale om valg i forhold til mål og ressourcer, men for politologer - og andre politisk interesserede - er dette en skam. Men det er *ministeriets* historie, og som sådan er bogen yderst kompetent.

Jakob A. Buksti, MF

Kurt Klaudi Klausen, *Offentlig Organisation, Strategi og Ledelse*, Odense: Odense Universitetsforlag, 1996, 132 s., kr. 150,00.

Litteraturen om offentlig ledelse er begrænset. Det gælder ikke bare på dansk, men også internationalt. Der er derfor al mulig grund til at hilse det velkomment, når nogen sætter sig for at dække hullet. Det har Kurt Klaudi Klausen gjort med denne bog. Hans sigte er tredobbelt. For det første vil han levere sit eget teoretiske bidrag; for det andet vil han etablere et grundlag for undervisningen, helt specifikt undervisningen på de nye MPA-, MPM-uddannelser som er handelshøjskolernes og Odense Universitets tilbud til praktikere, som ønsker at supplere deres grunduddannelse og deres praktiske erfaring med en specialiseret lederuddannelse; for det tredje har Klausen også et kritisk sigte med bogen, idet den